

MIĘDZYNARODOWA WSPÓŁPRACA W SPRAWACH KARNYCH A PROCES EUROPEIZACJI POSTĘPOWANIA KARNEGO

DOI: 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.09/l.rosiak

ŁUKASZ ROSIAK*

1. MODEL WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ W KODEKSIE Z 1997 ROKU A WZORCE UNIJNE

Spośród wielu czynników wpływających na kształt obecnego postępowania karnego znaczące oddziaływanie można przypisać prawodawstwu międzynarodowemu, w tym przede wszystkim prawu pochodzącemu z normatywnej działalności Unii Europejskiej. Proces adaptacyjny prawa unijnego prowadzi do wielu istotnych zmian w polskim porządku prawnym, w szczególności w pewnym sensie powoduje modyfikację sposobu prowadzenia rodzimego procesu karnego¹. Zmiany w tej sferze opierają się głównie na przyjęciu nowych wspólnotowych wzorców współpracy międzynarodowej w sprawach karnych. Trzeba tu jednak wskazać, że samo zjawisko tak określonej współpracy pojawiło się stosunkowo niedawno, właściwie w ostatnich dwóch dekadach, a co za tym idzie wzory współpracy między państwami unijnymi na gruncie procesu karnego są wciąż nie do końca określone, bowiem proces ten swoje praktyczne ramy instytucjonalne dopiero co formułuje i organizuje. Jest to wciąż zjawisko dynamiczne, intensywnie rozwijające procedury współpracy między państwami.

Ogólnie ujmując zagadnienie europeizacji², proces ten można zdefiniować jako oddziaływanie prawodawstwa Unii Europejskiej, w szerokim znaczeniu, na kształt

* mgr, doktorant na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarzkiego w Warszawie; lrosiak@gmail.com

¹ Szerzej: A. Górski, *Europeizacja procesu karnego*, [w:] P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. I, cz. 2, s. 166–192.

² Podstawy instytucjonalne i funkcjonalne do powstania i rozwoju współpracy przewiduje obecny art. 82 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 30 kwietnia 2004 roku (dawny

prawa państwa członkowskiego³. Prezentowany tu proces tworzenia norm procesu karnego „przekraczającego granicę”, następuje na podstawie konstytucyjnego przekazania kompetencji prawotwórczych państwa instytucjom europejskim, zatem w sposób odmienny, niż w sytuacji tworzenia prawa międzynarodowego, gdzie dominuje zasada suwerenności⁴.

Transformacja modelu karnego, jaka nastąpiła skutkiem europeizacji naszego porządku prawnego, stanowi w pierwszej kolejności powolne odchodzenie od zasady terytorialności na rzecz przystępowania do tzw. uniwersalizmu ścigania karnego⁵. Choć postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych nie stanowi większej nowości w obowiązującym modelu procesu, ukształtowanym na gruncie kodeksu z 1997 roku, to jednak sukcesywne zmiany w tym przedmiocie, opracowane na forum unijnym, składają się na stopniowe uszczegóławianie i pogłębianie regulacji, co w rezultacie skutkuje powstaniem nowego, złożonego i równocześnie niejednolitego systemu współpracy z pozostałymi państwami członkowskimi.

Modelowi procesu ukształtowanemu pierwotnie w kodeksie z 1997 roku znane były instytucje pomocy prawnej oraz współdziałania międzynarodowego w sprawach karnych⁶. Zagadnienia powyższe kompleksowo normował dział XIII, opatrzony tytułem „Współpraca w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych”⁷, tworzący zręby transgranicznego postępowania karnego⁸. Obejmował on takie zagadnienia jak wyłączenie spod jurysdykcji polskich organów sądownictwa kategorii osób objętych immunitetami dyplomatycznymi, w tym również w zakresie przeszukania pomieszczeń należących do przedstawicielstwa dyplomatycznego (przepisy rozdziału 61, art. 578–584 k.p.k.)⁹. Ponadto regulacja kodeksowa normowała zagadnienie pomocy prawnej w sprawach karnych, obejmujących dokonywanie niezbędnych czynności w postępowaniu karnym (przepisy rozdziału 62,

art. 31 TUE), Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016 / Dz.U. z 2004 r. Nr. 90, poz. 862/2, statuując, iż opiera się ona na zasadzie wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych oraz obejmuje zbliżanie przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich w określonych w traktacie dziedzinach.

³ Podstawy definicji i wyodrębnienie por.: T. Biernat (red.) *Europeizacja prawa*, Kraków 2008; A. Pacześniak, R. Riedel, *Europeizacja – mechanizmy, wymiary, efekty*, Toruń 2010.

⁴ A. Górski, *Europeizacja procesu karnego...*, s. 166–167.

⁵ S. Waltoś, *Proces karny Zarys sytemu*, Warszawa 2009, s. 597.

⁶ Por. M. Płachta, *Status i pojęcie międzynarodowego prawa karnego*, Prok. i Pr. 2009, Nr 5, s. 5–16.

⁷ Szerzej o instytucji: H. Paluszkiwicz, B. Janusz, *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych. Materiały do konwersatoriów*, t. 3, Poznań 2006.

⁸ *Ibidem*, s. 597.

⁹ Szerzej: M. Jachimowicz, *Immunitet zakrajowości w procesie karnym*, PS 2004, Nr 11–12, s. 102–123; idem, *Immunitet dyplomatyczny w procesie karnym*, WPP 2007, Nr 3, s. 33–47; idem, *Przeszukanie pomieszczeń przedstawicielstw dyplomatycznych i placówek konsularnych*, Jur. 2007, Nr 8, s. 25–26; D. Tarnowska, *Immunitety zakrajowości jako wyłączenie jurysdykcji polskich sądów karnych wobec przedstawicieli dyplomatycznych i konsularnych państw obcych (art. 578–584 k.p.k.)*, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Prof. J. Tylmana*, Warszawa 2011, s. 197–207; J. Sutor, *Immunitet dyplomatyczny i immunitet państwa*, PS 2008, Nr 4, s. 81–96.

art. 585–589 k.p.k.)¹⁰. Prowadzenie współpracy i udzielanie pomocy dokonywało się na polu horyzontalnym poprzez wzajemne odniesienia organów wymiaru sprawiedliwości, bez konieczności uzyskania jakichkolwiek decyzji władzy wykonawczej (art. 588 k.p.k.)¹¹.

W modelu procesowym pierwotnego tekstu Kodeksu postępowania karnego z 1997 roku pojawiła się również instytucja przejęcia ścigania z zagranicy w odniesieniu do czynów tam popełnionych, które nie zostały jeszcze prawomocnie osądzone (przepisy rozdziału 63, art. 590–592 k.p.k.)¹². W regulacji tej przewidziano możliwość wystąpienia z wnioskiem do właściwego organu państwa obcego o przejęcie ścigania karnego. Inicjatywa w tej materii została przekazana Ministrowi Sprawiedliwości, a przebiega na zasadzie wzajemności¹³. Zakres podmiotów objętych możliwością wystosowania wniosku obejmuje obywateli polskich, osoby mające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stałe miejsce zamieszkania, oraz osoby, które odbywają lub będą odbywać w Rzeczypospolitej Polskiej karę pozbawienia wolności, a także osoby, przeciwko którym zostało wszczęte w Rzeczypospolitej Polskiej postępowanie karne. Kryterium wystosowania wniosku stanowi ważny interes wymiaru sprawiedliwości, zaś właściwy organ państwa obcego winien być powiadomiony o sposobie zakończenia postępowania w Polsce (art. 590 k.p.k.). Podobnie została ukształtowana instytucja przejęcia ścigania karnego cudzoziemca za czyny popełnione na terytorium Polski (art. 591 k.p.k.)¹⁴. W tej materii również obowiązuje zasada wzajemności, przy czym, jeśli osobą pokrzywdzoną przestępstwem jest obywatel polski, do przekazania sprawy wymagane jest wyrażenie przez niego zgody (art. 591 § 2 k.p.k.). Dodatkowo model procesu przewidywał jeszcze jedną instytucję, to jest przejęcie i przekazanie osób skazanych do wykonania wyroku, co zostało unormowane w rozdziale 66 kodeksu¹⁵. W razie bowiem prawomocnego

¹⁰ Szerzej: A. Walczak-Żochowska, *Współpraca sądowa w sprawach karnych*, [w:] *Europeizacja prawa polskiego – wybrane aspekty*, B.T. Bieńkowska, D. Szafranski (red.), Warszawa 2007, s. 159–179; B. Kolański, *Pomoc prawna i doręczenia w postępowaniu karnym przeciwko cudzoziemcom*, [w:] A.J. Szwarz (red.), *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce*, Poznań 2000, s. 59–81; P. Kołodziejki, *Doręczenia w obrocie międzynarodowym w sprawach karnych*, *Prok. i Pr.* 2012, Nr 4, s. 73–94.

¹¹ Por. D. Tarnowska, *Udzielanie pomocy prawnej organom procesowym państw obcych przez polskie sądy i prokuratorów (art. 588 k.p.k.) jako przejaw suwerenności państwa polskiego*, [w:] I. Gawłowicz, I. Wierzchowiecka (red.), *Koncepcja suwerenności. Zbiór studiów*, Warszawa 2005, s. 267–272.

¹² Szerzej: Z. Gostyński, *Przekazanie i przejęcie ścigania karnego*, [w:] A.J. Szwarz (red.), *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce*, Poznań 2000, s. 82–93; A. Górski, K. Michalak, *Przejęcie i przekazanie ścigania karnego jako instrumenty rozstrzygania konfliktów jurysdykcyjnych – uwagi do regulacji KPK*, *EP* 2015, Nr 6, s. 33–37; E. Janczur, *Przejęcie i przekazanie ścigania karnego*, *Prok. i Pr.* 1999, Nr 5, s. 61–85; A. Nepera, *Przekazanie ścigania karnego – sposób realizacji karnej jurysdykcji państwa bądź odstąpienia od niej*, *Acta UW. Prz. Prawa i Admin.* 2005, Nr 66, s. 151–165.

¹³ Szczegółowo zasada ta została omówiona w: S. Steinborn, *Zasady międzynarodowej i europejskiej współpracy w sprawach karnych*, [w:] P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, cz. 2, s. 1721–1731.

¹⁴ Zob. K.A. Kruk, *Zgoda pokrzywdzonego na przekazanie ścigania*, *Prok. i Pr.* 2002, Nr 3, s. 60–67.

¹⁵ Zob. M. Hudzik, *Przejęcie skazania – węzłowe zagadnienia i problemy w stosowaniu instrumentów prawnomiędzynarodowych*, [w:] L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L. K. Paprzycki (red.), *Interpretacja prawa międzynarodowego i unijnego w sprawach karnych*, *Jachranka* 2006, s. 129–142;

skazania obywatela polskiego przez sąd państwa obcego na karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu, Minister Sprawiedliwości mógł wystąpić do właściwego organu tego państwa z wnioskiem o przejęcie skazanego w celu wykonania kary pozbawienia wolności w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 608 k.p.k.).

Należy stanowczo podkreślić, że polskiemu porządkowi procesu karnego znane były także instytucje ekstradycji, zarówno czynnej, jak i biernej¹⁶, stąd też pozornie zmiany zaistniałe w tej materii po akcesji do Unii Europejskiej nie stanowią szczególnej nowości. Obie instytucje zostały uregulowane kolejno w rozdziałach 64 „Wystąpienie o wydanie lub przewóz osób ściganych lub skazanych przebywających za granicą oraz o wydanie przedmiotów” i 65 „Wnioski państw obcych o wydanie lub przewóz osób ściganych albo skazanych albo o wydanie przedmiotów”. Co istotne, regulacja ta wciąż znajduje miejsce w porządku prawnym i nie uległa derogacji w związku z nasilonym procesem wdrażania procedur Europejskiego Nakazu Aresztowania.

W pierwszym przypadku, sądy i prokuratorzy zgłaszają za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości wnioski o wydanie przez państwo obce osoby, przeciwko której wszczęto postępowanie karne, o wydanie osoby w celu przeprowadzenia postępowania sądowego lub wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności. Wnioski takie mogą być również składane w zakresie umożliwienia przewozu osoby ściganej lub skazanej przez terytorium państwa obcego, oraz w zakresie wydania z terytorium państwa obcego dowodów rzeczowych lub przedmiotów uzyskanych przez sprawcę w wyniku przestępstwa (art. 593 k.p.k.). Wnioski te inicjowane są przez organy polskie, a ich adresatem są organy państwa obcego – jest to tzw. ekstradycja czynna¹⁷.

W drugim przypadku, mamy do czynienia ze złożeniem przez organ państwa obcego wniosku o wydanie osoby ściganej w celu przeprowadzenia przeciw niej postępowania karnego lub wykonania orzeczonej co do niej kary albo środka zabezpieczającego. Wystąpienie państwa obcego inicjuje postępowanie, które określa się mianem ekstradycji biernej¹⁸.

Abstrahując od wątpliwości co do zgodności z Konstytucją zapisów odnoszących się do ENA¹⁹, polskiemu modelowi procesowemu znana była instytucja ekstradycji oraz współpracy karnej na polu międzynarodowym. Zmiany wynikłe po przystąpieniu do Unii Europejskiej stanowiły albo uszczegółowienie, albo też wdrożenie nowych form instytucji, które znane już były w naszym porządku prawnym. Jest prawdą, że instytucje takie, jak ENA nie obowiązywały w znanym obecnie zakresie, ale ich załączki były już obecne, choć miały charakter żmudnych i długoczasowych procedur, wymagających decyzji politycznej. Ich obecność jednak położyła solidny fundament pod przyszłe instytucje i sprawiła ich późniejszą łatwość adaptacyjną do naszego porządku prawnego.

R. Kierzyńska, *Przekazywanie skazanych na karę pozbawienia wolności w Europie*, *Ius Novum* 2009, Nr 2, s. 94–112; H. Kuczyńska, *Wybrane problemy przekazywania skazanych na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, *Pal.* 2006, Nr 9–10, s. 47–67.

¹⁶ S. Waltoś, *Proces karny...*, s. 608–611.

¹⁷ *Ibidem*, s. 607.

¹⁸ *Ibidem*, s. 607.

¹⁹ Wyrok TK z dnia 27 kwietnia 2005 roku, sygn. P1/05 (Dz.U. z 2005 r. Nr. 77, poz. 680).

Podkreślenia wymaga fakt, że choć mechanizmy współpracy międzynarodowej w sprawach karnych były znane w naszym porządku prawnym, to jednak okazały się one niewystarczające, by sprostać potrzebom wynikającym z konieczności zwalczania przestępczości w XXI wieku²⁰. Klasyczne mechanizmy jawiły się ustawodawcy unijnemu jako nazbyt ociężałe, długotrwałe i silnie sformalizowane. Stąd każda zmiana podyktowana nakazem transpozycji prawa Unii Europejskiej służyła nie zmianie obowiązujących, ale powoływaniu nowych mechanizmów upraszczających i odformalizowujących dotychczasowe.

2. EUROPEIZACJA PROCESU KARNEGO W UJĘCIU SPRAWOZDAWCZYM

Obecnie ukształtowane unormowanie regulujące ramy współpracy międzynarodowej w sprawach karnych to efekt kilkunastu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego, transponujących zaproponowane przez unijnego ustawodawcę formy współpracy. Rozwój regulacji w tym zakresie podlegał procesowi opartemu na swoistej ewolucji wzorców i pojęć. W pierwszej kolejności pojawiła się bowiem potrzeba wypracowania mechanizmu skutecznej współpracy, co zaowocowało ukształtowaniem się instytucji Europejskiego Nakazu Aresztowania, jako instrumentu podwyższającego jakość i skuteczność walki z przestępczością²¹. Wdrożenie tej instytucji do polskiego porządku prawnego nastąpiło na mocy Decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 roku o Europejskim nakazie aresztowania i procedurach dotyczących osób ściganych tym nakazem między państwami członkowskim Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 190 z 18.7.2002)²², a poczyniona została mocą ustawy z dnia 18 marca 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń (Dz.U. 2004 Nr. 69, poz. 626)²³. ENA jest definiowany w obrębie samego aktu powołującego go do życia, jako decyzja sądowa wydana przez państwo członkowskie w celu aresztowania i dostarczenia przez inne państwo członkowskie poszukiwanej osoby w związku z prowadzonym przeciwko niej ściganiem karnym, bądź dla wykonania

²⁰ A. Górski, *Sądząc europejski nakaz aresztowania...*, s. 585.

²¹ J. Trzcicka, *Europejski nakaz aresztowania a ekstradycja*, Prok. i Pr. Nr 6/2004, s. 89.

²² Szerzej na temat charakteru decyzji ramowej w świetle ich mocy wiążącej oraz transpozycji do krajowych przepisów karnych: A. Górski, *Sądząc europejski nakaz aresztowania...*, s. 585–590, oraz ogólnie por.: A. Grzelak, *Unia Europejska a prawo karne*, Warszawa 2002.

²³ Oprócz zmian w modelu procesu karnego ustawa niniejsza przewiduje nowelizację przepisów Kodeksu karnego oraz Kodeksu wykroczeń poprzez wprowadzenie nowego opisu typu czynu zabronionego w postaci oszustwa kapitałowego oraz zmianę zakresu penalizacji typu czynów zabronionych określonych w art. 200 i 202 k.k. w zakresie pornografii dziecięcej oraz wykorzystania małoletniego poniżej 15 roku życia, a także wprowadza nowe przestępstwo „zakłócenia pracy systemu komputerowego”; co więcej powyższa nowela z dnia 18 marca 2004 roku służy implementacji Konwencji o cyberprzestępczości, sporządzonej w Budapeszcie w dniu 23 listopada 2001 roku (podpisanej przez Polskę w tym samym dniu), ratyfikowanej przez Polskę wprost (Dz.U. z 2014 r., poz. 1514), oraz Konwencji o ochronie interesów finansowych Wspólnot Europejskich, sporządzonej w Brukseli w dniu 26 lipca 1995 roku, przyjętej następnie wprost przez Polskę (Dz.U. z 2009 r. Nr. 208, poz. 1603).

kary lub środka zapobiegawczego polegającego na pozbawieniu wolności (art. 1 ust. 1 Decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW).

Na marginesie warto dodać, iż kilkanaście już lat obowiązywania tej instytucji pokazuje, że trwale zadomowiła się ona w naszym porządku prawnym, stając się często wykorzystywanym instrumentem, bowiem niemal 1/3 ogółem wydanych w latach 2005–2009 ENA pochodziła z Polski²⁴.

Dalsze pogłębianie procesu współpracy między państwami zaowocowało wprowadzeniem przepisów szczególnych odnoszących się do tworzenia i funkcjonowania zespołów śledczych w ramach prowadzonego postępowania karnego. Mechanizmy te swoje źródło odnajdują w postanowieniach Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych sporządzonej w Brukseli w dniu 29 maja 2000 roku, a także w unormowaniu Protokołu Drugiego Konwencji o Pomocy Prawnej w sprawach karnych, sporządzonej w Strasburgu w dniu 20 kwietnia 1959 roku, oraz przede wszystkim Decyzji ramowej Rady 2002/465/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 roku o wspólnych zespołach dochodzeniowo-śledczych (Dz. Urz. UE L 162 z 20.6.2002)²⁵.

Nowa forma pomocy ma być alternatywą dla obecnej, na gruncie modelu polskiego procesu, instytucji klasycznej pomocy prawnej w zakresie międzynarodowym²⁶. Sama jednakże instytucja zespołu dochodzeniowo-śledczego nie była dotychczas znana naszemu porządkowi prawnemu²⁷. Dodatkowo zmiany objęły unormowanie odnoszące się do prawa karnego materialnego²⁸.

Dalsza ewolucja procesu współpracy była wynikiem Decyzji ramowej Rady 2003/577/WSiSW z dnia 23 lipca 2003 roku w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej orzeczeń o zajeciu mienia i dowodów (Dz. Urz. UE L 196 z 2.8.2003). Zaowocowała ona wprowadzeniem do kodeksu mechanizmu zajmowania mienia lub dowodów na podstawie wniosku organów innych państw²⁹. Wprowadzie instytucja ta nie jest obca polskiemu modelowi procesu, bowiem dotychczasowa regulacja dopuszczała taką ewentualność, na zasadzie pomocy prawnej, uregulowanej w rozdziale 62 k.p.k., lecz wprowadzona regulacja przewiduje znaczne usprawnienie powyższej procedury. Dotychczas bowiem wszelkie czynności prowadzone na wniosek sądu lub prokuratora były czynione za pośrednictwem Ministra Sprawie-

²⁴ W latach 2005–2009 sądy polskie wydały 17 tys. razy Europejski Nakaz Aresztowania, co stanowi 31% wszystkich wydawanych ogółem w całej UE – por. M. Tomkiewicz, *Zarządzenie wykonania kary za przestępstwa stanowiące podstawę przekazania osoby ściganej w ramach Europejskiego nakazu Aresztowania*, Prok. i Pr. Nr 5/2013, s. 106.

²⁵ Jej transpozycja do polskiego porządku prawnego nastąpiła mocą ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2004 r. Nr. 93, poz. 889).

²⁶ Uzasadnienie projektu ustawy, druk nr 2407, IV kadencja, s. 15.

²⁷ Szerzej na temat zespołów, w szczególności ich charakteru w prawie polskim: Cz.P. Kłak, *Międzynarodowe zespoły śledcze...*, s. 595–627.

²⁸ W szczególności poprzez wprowadzenie do prawa polskiego definicji przestępstwa o charakterze terrorystycznym oraz ustanowienie surowszej sankcji za organizowanie nielegalnego przekraczania granicy, a także wprowadzenie karaniami za umożliwienie lub ułatwienie innej osobie – w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej – nielegalnego pobytu cudzoziemców na terytorium Polski.

²⁹ Na mocy ustawy z dnia 7 lipca 2005 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2005 r. Nr. 143, poz. 1203).

dliwości, zaś orzeczenie organu państwa wnioskującego, będące podstawą do ich przeprowadzenia wymagało potwierdzenia przez sądowe organy polskie, w formie postanowienia (art. 588 k.p.k.)³⁰. Nowy mechanizm przewiduje, iż podstawą udzielenia pomocy w zakresie zajęcia i zabezpieczenia mienia oraz dowodów, jest bezpośrednio decyzja organu państwa wnioskującego, a nie, jak do tej pory, sam wniosek i wynikające z niego postanowienie polskiego prokuratora lub sądu.

Nasilający się rozwój procesu europeizacji doprowadził do powstania szeregu kolejnych mechanizmów współpracy. Nowe unormowanie Decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 roku w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym (Dz. Urz. UE L 76 z 22.3.2005, L 159M z 13.6.2006)³¹, implementowane mocą noweli z dnia 24 października 2008 roku o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2008 r. Nr. 214, poz. 1344), określa procesowe podstawy do wystąpienia państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia zapadłego w innym państwie Wspólnoty. Podobna regulacja znana już była na gruncie naszego modelu procesu karnego pod postacią przyjęcia i przekazania orzeczeń do wykonania (rozdział 66 k.p.k.). Dotychczasowe unormowanie przewidywało jednak, iż w razie otrzymania do wykonania prawomocnego orzeczenia wydanego w innym państwie, Minister Sprawiedliwości, pośredniczący w całej tej operacji, zwraca się do sądu polskiego o wydanie decyzji w przedmiocie dopuszczenia do wykonania tego orzeczenia na terytorium naszego kraju (art. 609 k.p.k.). Sąd w decyzji tej określa kwalifikację prawną czynu według norm prawa polskiego, oraz karę i środek podlegający wykonaniu oraz inne ewentualne rozstrzygnięcia, takie jak zaliczenie kar lub środków wykonanych za granicą.

Nowy mechanizm, wprowadzony mocą noweli ma nieco inny charakter. Upraszcza on znacznie obowiązującą procedurę, nakładając na organ sądowy obowiązek wykonania orzeczenia innego państwa, bez konieczności wydawania formalnego postanowienia określającego kwalifikacją karną oraz kary i środki karne, podczas gdy dotychczasowa regulacja przewidywała, iż podstawą wykonania w Polsce omawianego orzeczenia jest *de facto* orzeczenie sądu polskiego. Wprowadzony zabieg służy odformalizowaniu obowiązujących mechanizmów w odniesieniu do orzeczeń pochodzących od państw członkowskich Unii Europejskiej. Dotychczasowa regulacja wykonania orzeczeń zawarta w rozdziale 66 pozostaje bez zmian, zatem model procesu na powyższej nowelizacji nie ucierpiał, ale obok istniejącego mechanizmu powołał nową, usprawnioną i odformalizowaną instytucję³².

Dalszy rozwój współpracy zrodził obowiązek wprowadzenia do porządku prawnego takich mechanizmów, które umożliwiają wykonywanie nakazów konfiskaty bezpośrednio na podstawie orzeczeń właściwych sądów innych państw

³⁰ Szerzej: D. Tarnowska, *Udzielanie pomocy prawnej...*, s. 267–272.

³¹ Porównanie powyższego aktu, jak również pozostałych decyzji ramowych dotyczących wzajemnego uznawania: S. Buczma, *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Etapy kształtowania, zakres funkcjonowania i podstawowe cele*, *Ius Novum* 2009, Nr 2, s. 64–93.

³² Szerzej: G. Krysztofiak, *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim*, *Prok.* i *Pr.* 2011, Nr 7–8, s. 190–212.

Unii Europejskiej, było pokłosiem przyjęcia postanowień decyzji ramowej Rady 2006/783/WSiSW z dnia 6 października 2006 roku w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty (Dz. Urz. UE L 328 z 24.11.2006)³³.

Jak zostało już wskazane powyżej, przy omawianiu wytycznych Decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 roku w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym, powstał w naszym porządku prawnym system dychotomiczny, równoczesnego funkcjonowania dwóch mechanizmów – tradycyjnego (rozdział 66), oraz usprawnionego (rozdziały 66a i 66b)³⁴. Do momentu przyjęcia, dalej tu omawianej, decyzji ramowej Rady 2006/783/WSiSW z dnia 6 października 2006 r. w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty³⁵, konsekwencją utrzymywania dotychczasowego modelu było to, iż „polskie sądy są zobowiązane do zabezpieczenia wykonania orzeczenia na mieniu oskarżonego na zasadzie wzajemnego uznawania orzeczeń, podczas gdy wykonanie prawomocnych i ostatecznych orzeczeń w przedmiocie przypadku mienia poddane jest tradycyjnej procedurze prawno międzynarodowej, co nie ma żadnego racjonalnego uzasadnienia”³⁶.

Dodatkowo, w celu wdrożenia decyzji ramowej Rady 2006/783/WSiSW wprowadzono rozdział 66c, który dotyczy występowania przez polski sąd do właściwych sądów lub innych właściwych organów innych państw członkowskich o bezpośrednie wykonanie prawomocnych orzeczeń dotyczących przypadku.

Zauważalny wzrost aktywności unijnego ustawodawcy na polu zacieśniania współpracy państw członkowskich w sprawach karnych zaowocował opracowaniem i przyjęciem decyzji ramowej Rady 2008/675/WSiSW z dnia 24 lipca 2008 roku w sprawie uwzględniania w nowym postępowaniu karnym wyroków skazujących zapadłych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 220 z 15.8.2008). Przeniesienie postanowień powyższej regulacji na polski grunt wymagało zmiany przede wszystkim prawa karnego materialnego³⁷.

Na gruncie zaś unormowania procesu karnego koniecznym było umożliwienie sądowi polskiemu, orzekającemu w przedmiocie wykonania europejskiego nakazu aresztowania wydanego w celu wykonania kary pozbawienia wolności (Europejskiego Nakazu Aresztowania), nie tylko określenia kwalifikacji prawnej czynu według prawa polskiego, ale również – w pewnych sytuacjach – wymiaru kary podlegającej wykonaniu³⁸.

Przyjęta regulacja zakłada, iż w sytuacji, gdy kara lub środek, orzeczone przez organ sądowy państwa wydania nakazu europejskiego, przekracza górną granicę ustawowego zagrożenia według polskiej ustawy, sąd określa podlegającą wykonaniu karę lub środek według prawa polskiego, w wysokości odpowiadającej górnej

³³ Implementowana na mocy ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2009 r. Nr. 8, poz. 39).

³⁴ Zob. R. Kierzyńska, *Wzajemne uznawanie kar o charakterze pieniężnym*, Europejski Przegląd Sądowy 2009, Nr 8, s. 13–19.

³⁵ Dz. Urz. UE L 328 z 24.11.2006.

³⁶ Uzasadnienie projektu ustawy, druk nr 894, VI kadencja, s. 6.

³⁷ Nastąpiła zmiana m.in. art. 92a, 107a, 114a Kodeksu karnego.

³⁸ Uzasadnienie projektu ustawy, druk nr 3597, VI kadencja, s. 2.

granicy ustawowego zagrożenia, uwzględniając okres rzeczywistego pozbawienia wolności za granicą oraz wykonaną tam karę lub środek (art. 607s k.p.k.). Przyjęcie takiego rozwiązania nie stoi w sprzeczności z postanowieniami decyzji ramowej Rady z 2002 roku³⁹.

Miarowy rozwój mechanizmów współdziałania doprowadził jednakże do znaczących rozbieżności w sposobie ich wykonywania. Usprawnienie niektórych aspektów współpracy międzynarodowej w sprawach karnych wymagało pewnej korekty, bowiem wyroki zaoczne jednego państwa, które podlegały wykonaniu w innym państwie, nie zawsze musiały być wiążące dla tego drugiego. Stąd w dniu 26 lutego 2009 roku Rada wydała decyzję ramową 2009/299/WSiSW zmieniającą decyzje ramowe 2002/584/WSiSW, 2005/214/WSiSW, 2006/783/WSiSW, 2008/909/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW i tym samym wzmacniającą prawa procesowe osób oraz ułatwiająca stosowanie zasady wzajemnego uznawania do orzeczeń wydanych pod nieobecność danej osoby na rozprawie (Dz. Urz. UE L 81 z 27.3.2009)⁴⁰.

Przypomnienia wymaga fakt, iż według założeń decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z 13 czerwca 2002 roku w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, statuującej rozdziały 65a i 65b Kodeksu postępowania karnego, w sytuacji wydania wyroku pod nieobecność skazanego (zw. *in absentio*) uzależniono uwzględnienie orzeczenia w innym państwie, od gwarancji państwa wydającego nakaz, że zapewni możliwość złożenia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy oraz udział podczas wydania orzeczenia w państwie wydającym.

Z kolei na podstawie decyzji ramowej Rady 2005/214/WSiSW z 24 lutego 2005 roku w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do kar o charakterze pieniężnym oraz decyzji ramowej Rady 2006/783/WSiSW z 6 października 2006 roku w sprawie stosowania zasady wzajemnego uznawania do nakazów konfiskaty zawierały regulacje, w myśl której wydanie orzeczenia pod nieobecność oskarżonego stanowiło fakultatywną podstawę odmowy uznania decyzji ostatecznych wydanych w innych państwach członkowskich, wskutek niedochowania gwarancji procesowych. Warunki wydania orzeczenia *in absentio* były wobec tego regulowane odmiennie⁴¹. Stąd też przyjęta regulacja obrała za cel ujednoczenie dotychczas obowiązujących przepisów, w ten sposób, że ustaliła zasadę, zgodnie z którą wydanie orzeczenia pod nieobecność oskarżonego stanowi fakultatywną przesłankę odmowy uznania takiego orzeczenia. Jednocześnie skonsolidowaniu uległy kryteria uniemożliwiające wydanie wyroku *in absentio*.

Dalsza aktywność na polu zacieśniania współpracy zaowocowała powstaniem nowych jej przejawów. Efektem tego stało się, na mocy postanowień decyzji ramowej Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 roku o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub

³⁹ Szerzej: *ibidem*, s. 29–45.

⁴⁰ Implementowaną do naszego porządku prawnego mocą ustawy z dnia 29 lipca 2011 roku o zmianie ustawy Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. z 2011 r. Nr 191, poz. 1135).

⁴¹ Uzasadnienie projektu ustawy, druk nr 3597, VI kadencja, s. 6.

inny środek polegający na pozbawieniu wolności (Dz. Urz. UE L 327 z 5.12.2008)⁴², dodanie do Kodeksu postępowania karnego dwóch nowych rozdziałów: rozdziału 66f, dotyczącego wystąpienia sądu polskiego do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności; rozdziału 66g, regulującego materię w zakresie wystąpienia państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie kary pozbawienia wolności na terenie naszego kraju.

Następnie, na mocy przyjętej decyzji ramowej Rady 2008/947/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 roku o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków i decyzji w sprawie zawieszenia lub warunkowego zwolnienia w celu nadzorowania przestrzegania warunków zawieszenia i obowiązków wynikających z kar alternatywnych (Dz. Urz. UE L 337 z 16.12.2008)⁴³ wprowadzono do procedury współpracy międzynarodowej dwa kolejne rozdziały: 66h, regulującego postępowanie w razie wystąpienia sądu polskiego do państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, karę ograniczenia wolności, samostannie orzeczonego środek karny, a także orzeczenia o warunkowym zwolnieniu oraz warunkowym umorzeniu postępowania karnego, oraz rozdziału 66i regulującego procedurę działania polskiego sądu w razie wystąpienie państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia karnego związanego z poddaniem sprawcy próbie⁴⁴. Dotychczasowy model przejmowania i przekazywania orzeczeń do wykonania, oparty o przepisy rozdziału 66 k.p.k., nie zapewniał pełnej realizacji standardów przewidzianych w decyzjach ramowych z dnia 27 listopada 2008 roku 2008/783/WSiSW oraz 2008/947/WSiSW. Regulacja unijna domaga się bowiem zmiany metody przekazywania skazanych z klasycznej pomocy prawnej na wzajemne uznawanie orzeczeń. Potencjalna odmowa wykonania decyzji o przejściu skazanego, choć dopuszczalna, możliwa była jedynie w enumeratywnie wyliczonych przypadkach. Dodatkowym postulatem, którego nie spełniała dotychczasowa polska procedura, była konieczność wyłączenia roli pośrednika organu władzy wykonawczej – Ministra Sprawiedliwości. Sądy i inne organy właściwe winny samodzielnie kontaktować się, bez pośrednictwa organów centralnych. W ten sposób zostaje pośrednio spełniony kolejny postulat regulacji unijnej, by wyłączyć zgodę państwa na wykonanie orzeczenia. Nie jest to jednak warunek bezwzględny, bowiem dopuszczona jest konieczność uzyskania zgody państwa w razie przekazania do państwa innego niż to, którego skazany jest obywatelem i w którym zamiesz-

⁴² Implementowana ustawą z dnia 16 września 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2011 r. Nr 240 poz. 1430).

⁴³ Implementowana ustawą z dnia 16 września 2011 roku o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy o prokuraturze oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Karnym (Dz.U. z 2011 r. Nr 240 poz. 1430).

⁴⁴ Ponadto celem niniejszej noweli jest wprowadzenie wytycznych w zakresie współpracy polskiej prokuratury z organem Unii Europejskiej – Eurojustem, który na mocy decyzji Rady 2009/426/WSiSW z dnia 16 grudnia 2008 roku w sprawie wzmocnienia Eurojustu i w sprawie zmiany decyzji 2002/187/WSiSW ustanawiającej Eurojust w celu zintensyfikowania walki z poważną przestępczością, został wzmocniony i zyskał nową rozbudowaną strukturę, opartą o koordynacyjne działania w krajach członkowskich Unii Europejskiej.

kuje lub do którego zostałby wydany (art. 611ta k.p.k.). Sprawność całej procedury wymaga także ograniczenia warunku zgody skazanego (art. 611t § 5 k.p.k.), oraz oznaczenia wiążących terminów podjęcia decyzji w przedmiocie uznania wyroku i wykonania kary, który został określony na 90 dni (art. 611tj § 3 k.p.k.), oraz transferu skazanego, w tym przypadku 30 dni (art. 611tf § 1 k.p.k.)⁴⁵.

Rozwój wzmożonej współpracy na polu ścigania karnego wymaga coraz to nowych instytucji, zapewniających jego sprawny przebieg, także w sytuacji pojawienia się potencjalnych konfliktów między organami prowadzącymi postępowanie. Zgodnie z założeniami przyjętymi jesienią 2009 roku⁴⁶, mechanizm zapobiegania i rozwiązywania sporów jurysdykcyjnych polega w pierwszej kolejności na regule obowiązkowego nawiązania kontaktu oraz powinności udzielenia odpowiedzi na wystąpienie, a także obowiązku podjęcia bezpośrednich konsultacji⁴⁷. Niejednokrotnie nawiązanie wcześniejszego kontaktu z organami wymiaru sprawiedliwości innych państw może pozwolić na uniknięcie niepotrzebnej koncentracji. Dotychczasowe polskie przepisy rozdziału 63 k.p.k. dotyczące procedury przejęcia i przekazania ścigania, nie przewidywały powyżej wskazanego mechanizmu poprzedzającego ten etap przejęcia i przekazania⁴⁸. Zmiana wprowadzona mocą omawianej noweli z dnia 31 sierpnia 2012 roku polega na wprowadzeniu dodatkowego instrumentu, który umożliwia nawiązanie kontaktu bezpośrednio między organami sądowymi państw członkowskich przed etapem przejęcia i przekazania ścigania karnego⁴⁹.

Również w tym rozwiązaniu zdecydowano się na realizację dotychczasowych postulatów przy współpracy procesowej między państwami członkowskimi, to jest zniesiono wymóg pośrednictwa Ministra Sprawiedliwości, powierzając załatwienie sprawy bezpośrednio sądowi lub prokuratorowi (art. 592a § 1 k.p.k.). Ustalono przy tym w miarę szybki termin odpowiedzi, uznając, iż ma to nastąpić niezwłocznie, chyba że zastrzeżono inny termin (art. 592b § 1 k.p.k.) oraz uszczuplono możliwości odmowy udzielania informacji do dwóch przypadków – naruszenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej lub narażenia uczestnika postępowania na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia (art. 592c § 3 k.p.k.).

Obok mechanizmu konsultacji wprowadzono do polskiego porządku prawnego nowy instrument współpracy sądowej w sprawach karnych, umożliwiający przekazanie nadzoru nad nieizolacyjnymi środkami zapobiegawczymi do państwa stałego pobytu oskarżonego. W tym celu do kodeksu zostały wprowadzone dwa nowe rozdziały – 65c, opatrzone tytułem „Wystąpienie do państwa członkowskiego

⁴⁵ Uzasadnienie projektu, druk nr 4583, VI kadencja, s. 5–8.

⁴⁶ Na mocy decyzji ramowej Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 roku w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygania takich konfliktów (Dz. Urz. UE L 328 z 15.12.2009), oraz decyzji ramowej Rady 2009/829/WSiSW z dnia 23 października 2009 roku w sprawie stosowania przez państwa członkowskie Unii Europejskiej zasady wzajemnego uznawania do decyzji w sprawie środków nadzoru stanowiących alternatywę dla tymczasowego aresztowania (Dz. Urz. UE L 294 z 11.11.2009), które zostały transponowane do naszego porządku prawnego mocą ustawy z dnia 31 sierpnia 2012 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2012 r., poz. 1091).

⁴⁷ Uzasadnienie projektu, druk nr 492, VII kadencja, s. 4–5.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 5.

⁴⁹ Zob. A. Górski, K. Michalak, *Przejęcie i przekazanie ścigania karnego...*, s. 33–37.

Unii Europejskiej o wykonanie środka zapobiegawczego” oraz 65d, który traktuje o możliwości wystąpienia państwa członkowskiego Unii Europejskiej o wykonanie orzeczenia wydanego w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania. Unormowanie rozdziału 65c odnosi się do sytuacji, w której o wykonanie środka zapobiegawczego zabiega polski sąd lub prokurator, a adresatami są organy sądowe państwa członkowskiego. Natomiast w następnym rozdziale, 65d zamieszczone unormowanie reguluje wystąpienie przez właściwy organ państwa członkowskiego UE o wykonanie środka zapobiegawczego w Polsce. Instrumenty powyższe umożliwiają w istocie sprawne monitorowanie przemieszczenia się osoby oskarżonej, która przebywając na terenie jednego z państw, ale będąc oskarżoną w innym państwie, może być nadzorowana przez organy tego państwa. Jednocześnie promują niezolacyjnie środki zapobiegawcze, umożliwiając wzajemne monitorowanie przedsięwziętych środków nadzoru⁵⁰.

Podsumowując. Większość, spośród tuzina zmian Kodeksu postępowania karnego, podyktowanych wpływem ustawodawstwa unijnego, zmierzało do wprowadzenia do polskiego porządku prawnego nowych mechanizmów, wśród nich można wymienić przede wszystkim instytucję Europejskiego nakazu aresztowania (rozdziały 65a i 65b), pomoc prawną, poprzez tworzenie wspólnych zespołów śledczych (art. 589b–589f k.p.k.), pomoc w postępowaniu dowodowym (rozdziały 62a i 62b), pomoc w wykonaniu środka zapobiegawczego (rozdziały 65c i 65d), oraz współpracę w ramach wykonywania orzeczeń, w szczególności w wykonaniu kary pozbawiania wolności (rozdziały 66f i 66g), wykonaniu kar związanych z poddaniem sprawcy próbie (rozdziały 66h i 66i), a także w wykonaniu orzeczeń o charakterze pieniężnym (66a i 66b) oraz orzeczeń o przepadku (rozdziały 66c i 66d).

Każdy z powyższych mechanizmów, z pewnymi wyjątkami, ustanowionymi ze względu na celowość danej instytucji, charakteryzuje się takimi samymi właściwościami, dążącymi do usprawnienia i odformalizowania współpracy między państwami Unii Europejskiej. Klasyczne instytucje, obecne w polskiej regulacji prawnokarnej nie są wystarczające do realizacji tych właściwości, stąd potrzeba wprowadzenia nowych mechanizmów unijnej współpracy do dotychczasowego modelu procesowego.

Do grona właściwości omawianych instytucji należy zaliczyć postulat wyłączenia władzy wykonawczej z pośrednictwa we współpracy, a przekazanie pełnego działania bezpośrednio w ręce organów procesowych – sądu i prokuratora. Wyłączenie pośrednictwa Ministra Sprawiedliwości w prowadzonej współpracy z jednej strony uwalnia organy wymiaru sprawiedliwości od potencjalnych nacisków politycznych (ich działanie jest bowiem uzależnione od decyzji władzy wykonawczej), z drugiej zaś znacząco przyspiesza współdziałanie organów sądowych różnych państw członkowskich.

Kolejny postulat dotyczy szybkości działania w ramach podejmowanej współpracy. Każdy z mechanizmów wymaga, by organ innego państwa poproszony o zrealizowanie konkretnego działania lub udzielenie pomocy, wykonał je niezwłocznie w miarę możliwości w ciągu 24h (np. art. 589g § 3 k.p.k., 589n § 1, 589p § 1, 611fu

⁵⁰ Zob. preambuła decyzji ramowej Rady 2009/829/WSiSW, (Dz. Urz. UE L 294 z 11.11.2009).

§ 3 k.p.k.), lub w ramach innego wyznaczonego mu terminu (np. art. 607m; 607n, 607zj § 1 i 3). Rozwiązanie takie usprawnia i przyspiesza prowadzenie współpracy i niesie za sobą inne korzyści, np. przez zniwelowanie przewlekłości postępowania, chroni interesy uczestników procesu.

Ustawodawca unijny dąży ponadto do możliwie jak najpełniejszego usprawnienia udzielanej pomocy. I chociaż w każdym mechanizmie zasadniczo drobiazgowo wylicza sposób, cel i charakter podejmowanych działań, to posługuje się instrumentami umożliwiającymi rzetelne i prawidłowe, a zarazem szybkie załatwienie sprawy. Za przykład może tu posłużyć konieczność dołączania do wniosków kierowanych do organu państwa obcego istotnych informacji, umożliwiających prawidłowe wykonanie czynności lub udzielanej pomocy (np. art. 611fn § 5, 611fu § 2, 611ff § 2, 611fa § 3, 607zh § 2, 607zd § 4 k.p.k.) oraz obowiązek przetłumaczenia przekazywanych dokumentów na język urzędowy państwa wykonania działania lub udzielenia pomocy albo na inny język wskazany przez to państwo (np. art. 589g § 6, 607zd § 5, 611fa § 4, 611fn § 6 k.p.k.).

Dodatkowym walorem, usprawniającym działanie wprowadzanych do polskiego porządku prawnego mechanizmów, są ograniczenia możliwości odmowy wykonania działania lub udzielenia pomocy. Większość mechanizmów posiada enumeratywnie oznaczone obligatoryjne przesłanki odmowy podjęcia działań (np. art. 589m § 1, 607zk § 1, 611b § 1, 611 fw § 1 k.p.k.). Obok powyższych zazwyczaj pojawiają się przesłanki fakultatywnej kontestacji udzielenia pomocy (np. art. 607zk § 3, 611fg, 611fw § 2 i 3 k.p.k.). Ustalono również przesłanki pozytywne podjęcia działania przy zastosowaniu przesłanki generalnej, jaką jest interes wymiaru sprawiedliwości (art. 592c § 1, 592d § 2, 607b k.p.k.)⁵¹.

Powyższe instytucje, z jednej strony usprawniają tryb udzielanej pomocy, chronią bowiem przed zupełną swobodą i arbitralnością państwa w udzielaniu odmowy wykonania czynności lub udzielenia pomocy, z drugiej zaś strony służą państwu, od którego żąda się konkretnych działań, by mogło skutecznie przeciwstawić się żądanom innych krajów, które godzą w interes wymiaru sprawiedliwości, czy działają wbrew pożytkowi tego państwa.

3. PROBLEMATYKA SYSTEMOWEGO USYTUOWANIA PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓLPRACY W SPRAWACH KARNYCH

Analiza przejawów normatywnych współpracy w sprawach karnych między państwami członkowskimi, pokazuje, że prawodawca unijny ma poważne kłopoty z myśleniem systemowym przy tworzeniu instytucjonalnych podstaw współdziałania. Brak systematyczności oraz uleganie politycznym postulatom⁵² i doraźnie

⁵¹ Stosowanie przesłanki generalnej istnienia interesu wymiaru sprawiedliwości jest znane dotychczasowemu modelowi kodeksowemu, szczególnie wobec prowadzenia współpracy międzynarodowej (art. 590 § 1 pkt 4, 591 § 2, 592 § 1 i 3 k.p.k.), nie stanowi więc nowości dla naszego modelu procesowego.

⁵² A. Górski, *Europeizacja procesu karnego...*, s. 186.

obieranym celom spowodowały niemały zamęt w całym systemie współpracy w sprawach karnych. W rezultacie starannej transpozycji owoców unijnej legislacji powstała w obrębie działu XIII kodeksu regulacja niejednorodna, o której trudno jest mówić w perspektywie spójności systemowej. Należy zdecydowanie powrócić do wysuwanych jakiś czas temu postulatów wyłączenia regulacji odnoszącej się do współpracy międzynarodowej w sprawach karnych z regulacji Kodeksu postępowania karnego i stworzenie na jej potrzeby odrębnego aktu⁵³.

Dokonana przez S. Steinborna⁵⁴ analiza komparatystyczna miejsca regulacji przepisów odnoszących się do współpracy międzynarodowej w Europie pokazuje, że mamy do czynienia z trzema zasadniczymi modelami podejścia do wskazanego problemu. Pierwszy model, charakterystyczny dla m.in. Polski, Litwy, czy Rosji, zakłada umieszczenie przepisów o współpracy międzynarodowej w obrębie kodeksu postępowania karnego. Jest to model najpowszechniejszy w Europie. Drugi z nich zakłada, że materia współpracy międzynarodowej regulowana jest, co do zasady, w jednym akcie prawa krajowego⁵⁵, jednakże poza kodeksem postępowania karnego. Jest to szczególnie charakterystyczne m.in. dla państw niemieckojęzycznych – Niemiec, Szwajcarii oraz Austrii. Trzeci zaś model, najpowszechniejszy wśród państw Unii Europejskiej, obejmujący regulację krajową m.in. Belgii, Wielkiej Brytanii oraz państw skandynawskich, zakłada uregulowanie norm współpracy międzynarodowej, co do zasady, poza kodeksem postępowania karnego⁵⁶, z tą jednak różnicą w stosunku do modelu drugiego, że zasadniczo dla każdej instytucji transponowanej do porządku krajowego wydaje się niejako *ad hoc* odrębną ustawę.

Wybór modelu optymalnego dla naszej rodzimej regulacji wymaga w pierwszej kolejności ustalenia, czy należy całość unormowania współpracy międzynarodowej pozostawić w obrębie kodeksu postępowania karnego czy słusznie byłoby przenieść je do odrębnego aktu.

Po pierwsze, należy ustalić charakter postępowania karnego w sprawach ze stosunków międzynarodowych. Konieczne staje się tu dokonanie pewnego rozróżnienia, które będzie pomocne przy tym ustaleniu. Inny bowiem charakter ma postępowanie właściwe dla państwa występującego o udzielenie pomocy, inny zaś dla państwa wezwanego do udzielenia tejże pomocy. O ile w tym pierwszym przypadku postępowanie w ramach współpracy międzynarodowej będzie miało charakter pomocniczy,

⁵³ Por. M. Płachta, *Status i pojęcie...*, s. 14 i n.; P. Hofmański, A. Sakowicz, *Reguły kolizyjne w obszarze międzynarodowej współpracy w sprawach karnych*, PiP Nr 11/2006, s. 42; S. Steinborn: *O potrzebie uchwalenia ustawy o międzynarodowej współpracy w sprawach karnych*, [w:] J. Jakubowska-Hary, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008, s. 436–450.

⁵⁴ S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 439–445.

⁵⁵ Na Węgrzech, zaliczanych do tej grupy, obowiązują dwie ustawy normujące współpracę karną w sprawach międzynarodowych – jedna o charakterze ogólnym, druga odnosząca się do współpracy w ramach państw Unii Europejskiej; podobnie zresztą jest w Austrii, gdzie dodatkowo obowiązuje trzecia ustawa – normująca współpracę z trybunałami międzynarodowymi – patrz. S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 442.

⁵⁶ Inaczej jest np. w Holandii, gdzie część regulacji dotyczącej współpracy znajduje się w kodeksie postępowania karnego, część zaś w miarę powstawania nowych form współpracy, wprowadzane są do porządku krajowego w odrębnych ustawach – patrz. S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 443.

służebny w stosunku do postępowania głównego⁵⁷, o tyle w drugiej sytuacji będzie to postępowanie główne, lecz, jak wskazuje M. Płachta, nie przesądza to jeszcze o nadaniu temu postępowaniu statusu postępowania karnego⁵⁸. Uznania postępowania w sprawach udzielenia pomocy międzynarodowej po stronie państwa wezwanego za postępowanie karne domaga się w naszym porządku prawnym art. 1 k.p.k., skoro bowiem ustawodawca zdecydował się na umieszczenie współpracy międzynarodowej w sprawach karnych w obrębie kodeksu, to do współpracy tej mają zastosowanie przepisy ogólne, a zatem także art. 1, którego literalna interpretacja nakazuje przyjąć, iż sprawy należące do właściwości sądów, toczące się według przepisów kodeksu należą do kategorii postępowań karnych, co za tym idzie, trzeba każdorazowo przestrzegać gwarancji procesowych charakterystycznych dla postępowania karnego. Jednocześnie jednak Konstytucja RP w przepisie art. 91 wskazuje, iż ratyfikowana umowa międzynarodowa po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw stanowi część krajowego porządku prawnego i jest stosowana bezpośrednio, a nadto ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli jej treści, nie da się z nią pogodzić. Ponadto, sam kodeks w art. 615 § 1 przyznaje pierwszeństwo w stosowaniu przepisów ratyfikowanej umowy międzynarodowej w razie sprzeczności z regulacją kodeksową.

Należy wobec powyższego umieścić postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych w kategorii postępowań karnych, jednakże trzeba, ze względu na ich specyfikę, przestrzegać przed „mechanicznym stosowaniem przepisów karnoprosesowych”⁵⁹. Takie ujęcie problemu pozwala na swobodne wyłączenie przepisów o współpracy międzynarodowej w sprawach karnych z obrębu kodeksu postępowania karnego, skoro bowiem przestrzegamy przed automatycznym stosowaniem przepisów karnoprosesowych, nie jest już konieczne włączanie tego rodzaju spraw do systemu kodeksowego.

Po drugie, wzrost aktywności legislacyjnej organów prawodawczych Unii Europejskiej i wynikający z tego proces wzmożonej adaptacji wielu nowych rozwiązań w ramach współpracy karnej między państwami członkowskimi, spowodował ogromny rozrost przepisów działu XIII kodeksu postępowania karnego. Jednocześnie niezbyt szczęśliwie dla ogólnej spójności aktu, przepisy odnoszące się wyłącznie do współpracy między państwami członkowskimi Unii Europejskiej zamieszczano w obrębie dotychczasowej regulacji odnoszącej się do klasycznej pomocy międzynarodowej. W ten sposób doszło do pomieszczenia regulacji klasycznej pomocy z unormowaniem odnoszącym się wyłącznie do państw, będących członkami Unii Europejskiej. Stoi to w sprzeczności z ideami przyświecającymi współpracy karnej w ramach procesu europeizacji, to jest odcięcia się lub znaczącego ograniczenia klasycznych metod współpracy międzynarodowej⁶⁰.

Po trzecie, struktura obecnego w ramach kodeksu postępowania karnego działu XIII skłania do przeprowadzenia gruntownej zmiany. Przed rozpoczęciem procesu transpozycji prawa Unii Europejskiej przepisy normujące postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych mieściły się łącznie w 7 rozdziałach

⁵⁷ S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 445.

⁵⁸ M. Płachta, *Przekazywanie skazanych pomiędzy państwami*, Kraków 2003, s. 209–210.

⁵⁹ S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 446.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 447.

obejmujących w sumie 37 jednostek redakcyjnych oznaczonych jako artykuły. Obecnie mamy do czynienia z 24 rozdziałami, na które składa się niemal 200 artykułów. Nadto, regulacja jest niespójna i pozbawiona jedności systemowej. Stanowi w istocie zbiór chaotycznie zestawionych i skompresowanych regulacji. Niespójność ta przejawia się przede wszystkim w układzie przestrzennym działu XIII, gdzie aż cztery kolejne rozdziały korzystają z tego samego cyfrowego zapisu art. 607, dołączając doń jedno lub dwuliterowe oznaczenia, zaś dwanaście kolejnych rozdziałów korzysta z jednostki art. 611, dołączając oznaczenie jedno, dwu oraz trójliterowe. Rodzi to ogromne trudności redakcyjne i stoi w sprzeczności z postulatem przejrzystości i systemowej spójności przepisów⁶¹. Skutkuje nadto bardzo mało czytelnym układem tekstu i rodzi kłopoty interpretacyjne. Dodatkowo, jak zostało to już wskazane, zdecydowana większość instytucji współpracy między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, posiada pewne wspólne własności, które w przypadku każdego rozdziału, normującego odrębny mechanizm postępowania w ramach pomocy międzynarodowej, są mechanicznie powielane, doprowadzając dodatkowo do rozrostu normowanych treści. Brak uporządkowania wewnątrz systemu współpracy międzynarodowej staje się koronnym argumentem przemawiającym za wyłączeniem niniejszej regulacji z obrębu kodeksu postępowania karnego i przeniesieniem jej do odrębnego aktu. Zabieg ten pozwoliłby na sformułowanie wspólnej dla wszystkich mechanizmów współpracy części ogólnej, opartej o wyszczególnione w niniejszym opracowaniu własności, co umożliwiłoby posegregowanie instytucji szczegółowych i nadanie im cech modelowej spójności.

Po czwarte, motywem fundamentalnym, przemawiającym za wyłączeniem regulacji współpracy międzynarodowej w sprawach karnych z obrębu kodeksu postępowania karnego są sformułowane przez prawodawcę zasady techniki prawodawczej. Z zasady demokratycznego państwa prawnego wynikają obowiązki leżące po stronie ustawodawcy, które wyrażają się w konieczności, z jednej strony, nasycenia wartościami demokratycznymi stanowionego prawa, oraz z drugiej strony, oparcia na rygorach demokracji całego procesu tworzenia, interpretowania i stosowania prawa⁶². Niezwykle ważne w tym kontekście jest przestrzeganie reguł określonych mianem zasad przyzwoitej legislacji. Ich punktem wyjścia jest zasada ochrony zaufania obywatela do państwa, nazywanej niekiedy regułą lojalności państwa wobec obywatela⁶³. Nakazuje ona, by organ państwowy traktował obywateli z zachowaniem pewnych minimalnych reguł uczciwości⁶⁴. Bogate orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego przychodzi z pomocą w dokładnym określaniu reguł zarówno zasady zaufania, jaki i zasad przyzwoitej legislacji⁶⁵.

⁶¹ Por. § 60 pkt 1. Załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. 2016, poz. 283 t.j..

⁶² T. Górczyńska, *Zasada praworządności i legalności*, [w:] *Zasady podstawowe polskiej Konstytucji*, W. Sokolewicz (red.), Warszawa 1998, s. 94.

⁶³ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2002, s. 63.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 63.

⁶⁵ Szerzej na temat wpływu orzecznictwa na kształt tych zasad m.in.: Z. Czeszejko-Sochacki, *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, PL nr 2/1997, s. 103 i nast.; K. Działocha, T. Zalaśiński, *Zasada prawidłowej legislacji jako podstawa kontroli konstytucyjności prawa*, PL nr 3/2006; S. Wronkowska, *Zasady przyzwoitej legislacji w orzecznictwie Trybunału*

Obok powyższych reguł funkcjonują, mające z nimi związek, zasady techniki prawodawczej⁶⁶, które należy rozumieć jako zbiór dyrektyw celowościowych wskazujących prawidłowy sposób redagowania tekstu prawnego⁶⁷. Reguły te są przywoływane w związku z zagadnieniami innych typów, w tym zasadą określoności prawa, zasadą przyzwoitej legislacji, redagowaniem przepisów upoważniających, wykładnią prawa oraz problemami walidacyjnymi⁶⁸. Przywołanie wszystkich tych reguł, więc zasady zaufania obywateli do organów państwa, zasady przyzwoitej legislacji oraz zasad techniki prawodawczej w tym kontekście jest niezbędne. Sposób przeprowadzania nowelizacji omawianego tu działu XIII kodeksu winien być oparty o powyższe spostrzeżenia, bowiem zachowanie spójności systemu prawa jest zjawiskiem koniecznym⁶⁹, stąd zmiany postulujące uporządkowanie materii współpracy międzynarodowej w sprawach karnych trzeba uznać za niezbędne. Powołanie odrębnego aktu rangi ustawowej i przeniesienie doń dotychczasowej regulacji działu XIII kodeksu wydaje się jedynym krokiem, umożliwiającym osiągnięcie wskazanego celu. Troska bowiem o spójność systemu prawnego jest zadaniem nadrzędnym⁷⁰, a przeniesienie regulacji do odrębnego aktu staje się możliwe, a nawet pożądane, o ile prowadzi do jego niezakłóconego przekształcenia.

Pomysł nowej kodyfikacji jest stosowny, z uwagi na dużą ilość zmian nowelizacyjnych kształtu regulacji działu XIII kodeksu postępowania karnego z 1997 roku, i okazałyby się niczym innym, jak realizacją przepisów prawa – to jest § 84 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 roku w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”⁷¹. Przytoczony tu akt ujmuje przesłanki konieczności wydania ponownej ustawy, jeżeli zmiany wprowadzone w ustawie miałyby być liczne, albo miałyby naruszać konstrukcje lub spójność ustawy, albo gdy ustawa była już poprzednio wielokrotnie nowelizowana.

W zakresie punktu pierwszego leży ograniczenie zbyt częstotliwych nowelizacji ustawy. W ciągu niespełna dwudziestu lat obowiązywania kodeksu 1997 roku, przepisy działu XIII nowelizowano łącznie osiemnastokrotnie, w tym w celu przyjęcia wspólnotowych zasad współpracy – dwunastokrotnie, co jednak istotne, każda zmiana podyktowana koniecznością transpozycji prawa Unii Europejskiej służyła nie zmianie obowiązujących, ale powoływaniu nowych mechanizmów upraszczających i odformalizowujących dotychczasowe. Pierwotne 37 jednostek

Konstytucyjnego, [w:] *Księga XX – lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2006; T. Zalański, *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008; J. Zaleśny, *Zasady prawidłowej legislacji*, [w:] J. Błuszkowski, J. Zaleśny (red.), *Oblicza polityki*, Warszawa 2009, i in.

⁶⁶ Reguły te zostały w orzecznictwie TK określone mianem „prakseologicznego kanonu, który winien być respektowany w demokratycznym państwie prawa”, zob. wyrok TK z dnia 21 marca 2001 roku, sygn. K 24/00, OTK 2001/3/51.

⁶⁷ O. Bogucki, A. Choduń, *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do zasady demokratycznego państwa prawnego*, [w:] M. Aleksandrowicz, A. Jamróz, L. Jamróz (red.), *Demokratyczne państwo prawa. Zagadnienia wybrane*, Białystok 2014, s. 46–47.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 46.

⁶⁹ Szerzej: Z. Czaszejko-Sochacki, *Sądowictwo konstytucyjne w Polsce na tle porównawczym*, Warszawa 2003, s. 332 i nast.

⁷⁰ *Ibidem*, s. 440 i nast.

⁷¹ Dz.U. z 2002 r. Nr 100, poz. 908.

redakcyjnych zostało poszerzone o przeszło 500%, co w skali całego kodeksu jest zjawiskiem niepowtarzalnym.

Przesłanka druga przytoczonego powyżej § 84 „Zasad techniki prawodawczej” nakazuje wydanie nowego aktu w sytuacji, gdy wprowadzone zmiany miałyby naruszać spójność ustawy. Przytoczone wyżej racje co do braku systemowej jedności transponują z wskazaną przesłanką. Trudność w poruszaniu się po dziale XIII, spowodowana wielkoliterowymi oznaczeniami artykułów, liczne powtórzenia materii, która w istocie odnosi się w takim samym stopniu do wielu instrumentów, brak wreszcie wyodrębnionej jasno części ogólnej dla regulacji działu XIII pokazują poważne ograniczenie spójności w zakresie omawianej regulacji.

Dodatkowo, przytoczone zasady techniki prawodawczej nakazują zaniechanie nowelizacji i powołanie do życia nowej ustawy w sytuacji, gdy ta była już wielokrotnie nowelizowana. Wskazać należy, iż do momentu wprowadzenia ostatniej zmiany w regulacji działu XIII⁷², Kodeks postępowania karnego zmieniany był 79 razy⁷³. Ilość powyższa w odniesieniu do całego aktu spełnia warunek wielokrotnej nowelizacji, skoro w omawianym okresie średnio mieliśmy do czynienia z ok. pięcioma zmianami ustawowymi regulacji rocznie, co słusznie podsumował S. Waltoś, wskazując że „myślenie systemowe nie było najsilniejszą stroną polskiej legislacji”⁷⁴. W odniesieniu do działu XIII, gdzie dokonano 18 nowelizacji regulacji przy objętości pierwotnych 37 artykułów, ilość dokonanych zmian przemawia jednoznacznie za opracowaniem nowego aktu.

Obok powyższego należy ustalić, czy zasadne jest opracowanie jednego wspólnego aktu, czy też transpozycja postanowień decyzji ramowych indywidualnie w pojedynczej ustawie. W sytuacji, gdy już dwanaście aktów prawa unijnego zostało wdrożone do naszego porządku prawnego, zasadnym staje się postulowanie jednolitej, wspólnej dla wszystkich ustawy. Po pierwsze, pozwoli to usystematyzować chaotycznie zestawione unormowanie, tworząc spójny system prawa współpracy międzynarodowej w sprawach karnych, co umożliwi stworzenie koherentnej, czytelnej regulacji, ograniczającej potencjalne dotychczasowe kłopoty interpretacyjne. Całościowy i jednolity zbiór reguł współpracy może okazać się szczególnie pomocny dla organów sądowych, które znalazły się w sytuacji konieczności udzielenia, bądź uzyskania pomocy, a przy tym pozwoli uprosić całą procedurę. Po drugie, zabieg ten pozwoli na przeobrażenie dotychczasowej regulacji, w ten sposób, że możliwym będzie wyszczególnienie części ogólnej wspólnej dla całej materii, oraz przepisów szczegółowych dla każdego z poszczególnych instrumentów. Po trzecie, będzie to użyteczne przy wdrażaniu potencjalnych nowych reguł współpracy, stwarzając klarowne miejsce dla ich transpozycji.

⁷² Decyzji ramowej Rady 2009/948/WSiSW z dnia 30 listopada 2009 roku w sprawie zapobiegania konfliktom jurysdykcji w postępowaniu karnym i w sprawie rozstrzygnięcia takich konfliktów, transponowana do naszego porządku prawnego mocą ustawy z dnia 31 sierpnia 2012 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2012 r., poz. 1091).

⁷³ Od momentu wejścia w życie kodeksu do 31 sierpnia 2012 roku w Kodeksie postępowania karnego z 1997 roku dokonano 63 nowelizacji, oraz 16 razy Trybunał Konstytucyjny orzekał o niezgodności jego przepisów z Konstytucją RP.

⁷⁴ S. Waltoś, *W dziesięciolecie obowiązywania kodeksu postępowania karnego*, PiP Nr 4/2009, s. 18.

W kontekście powyższego należy ustalić, czy konieczne jest przyjmowanie odrębnej ustawy normującej współpracę jedynie między państwami członkowskimi Unii Europejskiej, czy też właściwe jest stworzenie kompleksowej ustawy, która regulować będzie całościowo współpracę międzynarodową?

Jak wskazano, współpraca międzynarodowa w sprawach karnych między państwami członkowskim Unii Europejskiej rządzi się odmiennymi regułami niż współpraca klasyczna, choć niewątpliwie obie czerpią z tego samego schematu udzielania pomocy. Generalna reguła art. 615 § 2, statuująca, mająca konstytucyjne oparcie⁷⁵, zasadę subsydiarności, obejmującą cały dział XIII kodeksu⁷⁶, przyznaje pierwszeństwo unormowaniu umów międzynarodowych w razie ich kolizji z przepisami niniejszego działu. Rodzi to pewną niespójność, bowiem materia instrumentów współpracy wewnątrzunijnej, której źródłem są decyzje ramowe, a które trudno jest uznać za umowy międzynarodowe, pokrywa się, jak to już podnoszono, z mechanizmami współpracy klasycznej, które swoją genezę czerpią właśnie z umów międzynarodowych przyjętych w ramach Rady Europy. Norma art. 615 § 2 w razie konfliktu dwu systemów udzielania pomocy – wewnątrzunijnemu i klasycznemu, przyznaje pierwszeństwo współpracy klasycznej, jeśli ta ma oparcie w umowie międzynarodowej⁷⁷. Trudno jest to pogodzić z generalnym założeniem mechanizmów unijnych do odejścia, czy wręcz zerwania z klasycznymi instrumentami współpracy, w imię stworzenia „bardziej efektywnych i zaawansowanych form”⁷⁸.

Powyższe nie stoi jednak na przeszkodzie, by unormowanie współpracy klasycznej oraz wewnątrzunijnej zamieścić w jednym akcie. Warunkiem jednakże jest zastosowanie adekwatniej systematyki, uwzględniającej warunki właściwego wyboru i korzystania z odpowiednich form współpracy. Inaczej, to jest w sytuacji unormowania obu regulacji w odrębnych ustawach, powstałaby konieczność powielania części przepisów, co mogłoby z czasem rodzić dodatkowe konflikty wobec zbieżności regulacji obu form współpracy⁷⁹.

Nadto, wskazane w niniejszym opracowaniu własności instrumentów współpracy doskonale wpisują się w postulowany powyżej proces wykluczenia regulacji działu XIII z Kodeksu postępowania karnego i przeniesienia jej do odrębnej ustawy. Stanowiąc mogą doskonały zarys części ogólnej przyszłego aktu, wyznaczającej generalny model współpracy, który uzupełniony o szczegółowe konstrukcje przyjętych mechanizmów.

Podnoszone w niniejszym opracowaniu wyłączenie regulacji działu XIII z Kodeksu postępowania karnego i przeniesienie jej do nowego aktu ustawowego, jest postulatem pierwszorzędny dla ustawodawcy. I choć działanie takie nie powstrzyma narastających problemów przedmiotowych⁸⁰, to z pewnością przysłuży

⁷⁵ Zob. postanowienie SN z dnia 14 stycznia 2004 r., V KK 319/03, OSNKW 2004, z. 3, poz. 27.

⁷⁶ S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 447.

⁷⁷ Szerzej na temat wskazanej niespójności P. Hofmański, A. Sakowicz, *Reguły kolizyjne...*, s. 29–43.

⁷⁸ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz ustawy – Kodeks wykroczeń, druk nr 2031.

⁷⁹ S. Steinborn, *O potrzebie uchwalenia ustawy...*, s. 448.

⁸⁰ Por. P. Hofmański, A. Sakowicz, *Reguły kolizyjne...*, s. 30 i n.

się ujednoczeniu dotychczasowego unormowania i pozwoli na uporządkowanie całego zakresu legislacji unijnej, implementowanego do naszego porządku prawnego w spójny i posegregowany system. Inaczej, jeśli charakter i tempo zmian utrzyma się na dotychczasowym poziomie, to, jak zasadnie prognozuje M. Płachta, „za jakiś czas działo XIII K.p.k. swoją objętością znacznie dorównywać pozostałej części kodeksu”⁸¹.

BIBLIOGRAFIA

- Biernat T. (red.) *Europeizacja prawa*, Kraków 2008.
- Bogucki O., Choduń A., *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w odniesieniu do zasady demokratycznego państwa prawnego* [w:] M. Aleksandrowicz, A. Jamróz, L. Jamróz (red.), *Demokratyczne państwo prawa. Zagadnienia wybrane*, Białystok 2014.
- Buczna S., *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń między państwami członkowskimi Unii Europejskiej. Etapy kształtowania, zakres funkcjonowania i podstawowe cele*, *Ius Novum* Nr 2/2009.
- Czaszejko-Sochacki Z., *Zasady techniki prawodawczej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, PL nr 2/1997.
- Czaszejko-Sochacki Z., *Sądowictwo konstytucyjne w Polsce na tle porównawczym*, Warszawa 2003.
- Działocha K., Zalański T., *Zasada prawidłowej legislacji jako podstawa kontroli konstytucyjności prawa*, PL nr 3/2006.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2002.
- Gostyński Z., *Przekazanie i przejęcie ścigania karnego* [w:] A.J. Szwarc (red.), *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce*, Poznań 2000.
- Górski A., *Europeizacja procesu karnego*, [w:] P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. I, cz. 2.
- Górski A., Michalak K., *Przejęcie i przekazanie ścigania karnego jako instrumenty rozstrzygania konfliktów jurysdykcyjnych – uwagi do regulacji KPK*, EP 2015, Nr 6.
- Górzynska T., *Zasada praworządności i legalności* [w:] W. Sokolewicz (red.), *Zasady podstawowe polskiej Konstytucji*, Warszawa 1998.
- Grzelak A., *Unia Europejska a prawo karne*, Warszawa 2002.
- Hofmański P., Sakowicz A., *Reguły kolizyjne w obszarze międzynarodowej współpracy w sprawach karnych*, PiP Nr 11/2006.
- Hudzik M., *Przejęcie skazania – węzłowe zagadnienia i problemy w stosowaniu instrumentów prawnomiędzynarodowych* [w:] L. Gardocki, J. Godynia, M. Hudzik, L.K. Paprzycki (red.), *Interpretacja prawa międzynarodowego i unijnego w sprawach karnych*, Jachranka 2006.
- Jachimowicz M., *Immunitet zakrajowości w procesie karnym*, PS 2004, Nr 11–12.
- Janczur E., *Przejęcie i przekazanie ścigania karnego*, Prok. i Pr. 1999, Nr 5.
- Kierzyńska R., *Przekazywanie skazanych na karę pozbawienia wolności w Europie*, *Ius Novum* 2009, Nr 2.
- Kierzyńska R., *Wzajemne uznawanie kar o charakterze pieniężnym*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2009, Nr 8.
- Kolasiński B., *Pomoc prawna i doręczenia w postępowaniu karnym przeciwko cudzoziemcom*, [w:] A.J. Szwarc (red.), *Przestępczość przygraniczna. Postępowanie karne przeciwko cudzoziemcom w Polsce*, Poznań 2000.
- Kołodziejki P., *Doręczenia w obrocie międzynarodowym w sprawach karnych*, Prok. i Pr. 2012, Nr 4.
- Kruk K.A., *Zgoda pokrzywdzonego na przekazanie ścigania*, Prok. i Pr. 2002, Nr 3.

⁸¹ M. Płachta, *Status i pojęcie...*, s. 14 (patrz przypis nr 18).

- Krysztofciak G., *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim*, Prok. i Pr. 2011, Nr 7–8.
- Kuczyńska H., *Wybrane problemy przekazywania skazanych na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Pal. 2006, Nr 9–10.
- Nepera A., *Przekazanie ścigania karnego – sposób realizacji karnej jurysdykcji państwa bądź odstąpienia od niej*, Acta UW. Pr. Prawa i Admin. 2005, Nr 66.
- Pacześniak A., Riedel R., *Europeizacja – mechanizmy, wymiary, efekty*, Toruń 2010.
- Paluszkiewicz H., Janusz B., *Postępowanie w sprawach karnych ze stosunków międzynarodowych. Materiały do konwersatoriów*, t. 3, Poznań 2006.
- Płachta M., *Przekazywanie skazanych pomiędzy państwami*, Kraków 2003.
- Płachta M., *Status i pojęcie międzynarodowego prawa karnego*, Prok. i Pr. Nr 5/2009.
- Tarnowska D., *Immunitety zakrajowości jako wyłączenie jurysdykcji polskich sądów karnych wobec przedstawicieli dyplomatycznych i konsularnych państw obcych (art. 578–584 k.p.k.)*, [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Prof. J. Tylmana*, Warszawa 2011.
- Tarnowska D., *Udzielanie pomocy prawnej organom procesowym państw obcych przez polskie sądy i prokuratorów (art. 588 k. p. k.) jako przejaw suwerenności państwa polskiego*, [w:] I. Gawłowicz, I. Wierchowicka (red.), *Koncepcja suwerenności. Zbiór studiów*, Warszawa 2005.
- Trzcńska J., *Europejski nakaz aresztowania a ekstradycja*, Prok. i Pr. Nr 6/2004.
- Steinborn S., *O potrzebie uchwalenia ustawy o międzynarodowej współpracy w sprawach karnych* [w:] J. Jakubowska-Hary, C. Nowak, J. Skupiński (red.), *Reforma prawa karnego. Propozycje i komentarze. Księga pamiątkowa Prof. B. Kunickiej-Michalskiej*, Warszawa 2008.
- Steinborn S., *Zasady międzynarodowej i europejskiej współpracy w sprawach karnych*, [w:] P. Hofmański (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, cz. 2.
- Sutor J., *Immunitet dyplomatyczny i immunitet państwa*, PS 2008, Nr 4.
- Walczak-Żochowska A., *Współpraca sądowa w sprawach karnych*, [w:] B.T. Bieńkowska, D. Szafrański (red.), *Europeizacja prawa polskiego – wybrane aspekty*, Warszawa 2007.
- Waltoś S., *Proces karny Zarys systemu*, Warszawa 2009.
- Waltoś S., *W dziesięciolecie obowiązywania kodeksu postępowania karnego*, PiP Nr 4/2009.
- Wronkowska S., *Zasady przyzwoitej legislacji w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Księga XX-lecia orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2006.
- Zalaśński T., *Zasada prawidłowej legislacji w poglądach Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2008.
- Zaleśny J., *Zasady prawidłowej legislacji*, [w:] J. Błuszkowski, J. Zaleśny (red.), *Oblicza polityki*, Warszawa 2009.

MIĘDZYNARODOWA WSPÓŁPRACA W SPRAWACH KARNYCH A PROCES EUROPEIZACJI POSTĘPOWANIA KARNEGO

Streszczenie

Przedmiotem opracowania jest problematyka współpracy w sprawach karnych, analizowana w kontekście procesu europeizacji. Proces ten skutkuje dla polskiego porządku prawnego przede wszystkim opracowaniem i wdrożeniem nowych i różnorodnych form współpracy między państwami członkowskimi Unii Europejskiej w sprawach karnych. Transponowane do Kodeksu postępowania karnego mechanizmy współpracy nie są w istocie niczym nowym dla obowiązującego modelu procesu, ukształtowanego na gruncie kodeksu z 1997 roku, który przewidywał większość z wypracowanych już form współdziałania międzynarodowego.

Instytucje współpracy, choć już uregulowane na gruncie prawa polskiego, pozbawione były jednak pewnych zasadniczych własności, a opierały się przede wszystkim na decyzji politycznej władzy wykonawczej, stąd konieczność implementacji wzorców unijnych zwiększających ramy kooperacji w sprawach karnych poprzez stopniowe uszczegóławianie i pogłębianie regulacji. W rezultacie poskutkowało to powstaniem nowego, złożonego i równocześnie niejednolitego systemu współpracy z państwami członkowskimi.

Efektym ubocznym implementacji przepisów dotyczących rozwoju współpracy w sprawach karnych okazało się powstanie w obrębie działu XIII Kodeksu regulacji zupełnie niejednorodnej, o której trudno jest mówić w perspektywie spójności systemowej. Receptą na zaistniałą sytuację staje się wyłączenie unormowania działu XIII poza Kodeks postępowania karnego, prze-nosząc normy współpracy międzynarodowej w sprawach karnych do odrębnej ustawy.

Słowa kluczowe: kodeks postępowania karnego, współpraca międzynarodowa w sprawach karnych, europeizacja procesu karnego, zasady techniki prawodawczej

INTERNATIONAL COOPERATION IN CRIMINAL MATTERS VERSUS EUROPEANISATION OF CRIMINAL PROCEDURE

Summary

The paper presents the issues of cooperation in criminal matters analysed in the context of the process of Europeanisation. In the Polish legal system, the process mainly results in the development and implementation of new and varied forms of cooperation in criminal matters with the European Union Member States. The mechanisms of cooperation transposed to the Criminal Procedure Code are, in fact, nothing new for the current model of proceedings developed in accordance with the Code of 1997, because it envisaged most of the already operating forms of international cooperation. The institutions of cooperation, although already regulated on the basis of Polish law, lacked some important basic features and were mainly based on political decisions of the executive power. That was the reason for the necessity of implementing the EU models increasing the framework of cooperation in criminal matters by gradually making the regulations more specific and elaborate. This, as a result, has led to the development of a new, complex and at the same time inconsistent system of cooperation with Member States.

The creation of a completely composite regulation within Section XIII CPC, about which it is difficult to speak in terms of the system coherence, was a side effect of the implementation of provisions concerning the development of cooperation in criminal matters. The removal of the regulation of Section XIII from the Criminal Procedure Code and enacting it as a separate legal act may be a remedy for the present situation.

Keywords: Criminal Procedure Code, international cooperation in criminal matters, Europeanisation of criminal procedure, rules of legislative technique

Cytuj jako:

Rosiak Ł., *Międzynarodowa współpraca w sprawach karnych a proces europeizacji postępowania karnego*, „*Ius Novum*” 2018 (Vol. 12) nr 1, s. 157–179. DOI: 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.09/1.rosiak

Cite as:

Rosiak, Ł. (2018) 'International cooperation in criminal matters versus Europeanisation of criminal procedure'. *Ius Novum* (Vol. 12) 1, 157–179. DOI: 10.26399/iusnovum.v12.1.2018.09/1.rosiak